

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

Sextum instrumentum intentio actualis operandi ex fine virtutis. Cap. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

affidue sollicitet. Nam res magnæ eo ipso quod tepide desiderantur, contemnuntur: quoniam illo desidio-
so & tepido desiderio dicimus non esse maiores re-
bus vilissimis, quæ simili desiderio solent à nobis ap-
peti. E contra verò, cum virtutem cupimus vehem-
enter, profitemur eam esse dignissimam, quæ in
mente, ad Deum possidendum creata, sine vlla eius-
dem mentis iniuria tantum sui desiderium inimitat.
Virtus per se præstantissima est; ergo ardentissimo de-
siderio est appetenda, quia res magnæ & eximia, non-
nisi post magnos labores nobis & post magna desi-
deria proveniunt. Et si ipsa ad nos sine hoc præ-
vio desiderio veniret, rubore suffunderemur, & ve-
nientem timidè & dolenter exciperemus, eo quod
ad sponsam tam pulchram, & tam sublimem excipi-
endam tepido solum nos desiderio parauimus. Si
enim nobilis sponsa, cum primùm ad sui sponsi aedes
accedit, eum, scientem quidem suum aduentum, &
communi ac fordida veste circumdatum, & in aliis oc-
cupatum inueniret, putaret se fuisse contemptam, &
suam sortem deploraret, quod tam ingrato viro fue-
rit copulata coniugio: cur non virtus nos sui contem-
ptos appellet, si ad nos veniens, tepido desiderio,
quasi fordida veste, coopertus, & in amore rerum vi-
lissimarum occupatus inueniat? At fat scio, quia sponsa
prudentissima nunquam se periculo tantæ irrisionis
exponet, nec imparatos inueniet, quia ad imparatos
& tepidos nunquam venit, sed donec auidè deside-
retur, in suo se domicilio continebit. Quare tepide
virtutem desiderate, est nolle virtutem, & eo ipso
quod præ desiderio magno in eius non amorem ac-
cendimur, ipsius possessione & suavissimo amplexu
frustramur. Et ea quæ modesta est & iusta, quæ
amatric nostra est, sed æquitatis seruatrix, ex mode-
stia oculis etiam tepidorum se offert, & ex iustitia se
abscondit: ex amore venire gestit, & ex æquitate di-
scedit. Esto tamen, quod ipsa nostræ stultitiæ mise-
reretur, & quasi amore & miseratione victa, vellet
nobis immerentibus, & non auidè cupientibus, sui
copiam facere, à Deo æquissimo iudice detineretur,
& ne ad nostras fores accederet, prohiberetur, ne
sponsam tam puram & nobilem indigni & fordini
homunciones susciperent. Sciebat hoc sapiens, qui
ut hanc veram sapientiam impetraret, ait: Adij Do-
minum, & deprecatus sum illum ex totis præcordijs
meis. Qui si tantum ex parte cordis, id est, tepido
desiderio postularer, & se rerum terrenarum amo-
re, virtute indignum faceret, nunquam eam obtine-
ret. Et ipse Dominus inquit per os Ieremiæ: Erunt
mihî in populum, & ego ero eis in Deum, quia re-
uertentur ad me in toto corde suo. Quid est reuer-
ti ad Dominum ex toto corde, nisi toto desiderio &
conatu virtutem & rectitudinem sequi, & à peccatis
separari? Quare qui tepide, aut potius sicut malum
deserit, qui negligenter virtutem inquit, nunquam
ita eam comparabit, ut in populo Dei, & inter iustos
& sanctos numerari mereatur. Si queritis, qua-
rite, ait Dominus per Isaiam, id est, si iustitiam qua-
ritis, eam non segniter, non oscitanter querite. Si
me desideratis, non tepide & negligenter concupi-
scite. Si me queritis, ut exponit Hieronymus, stu-
diosius querite, ut me in iustitia ac virtute inuenia-
tis. Lex enim dicit: Cum quaeris ibi Dominum
Deum tuum, inuenies eum: si tamen toto corde qua-
sieris, & tota tribulatione animæ tuæ. Virtus ergo, in
qua, & per quam Deus quaeritur, ardentissimis desi-
deriis querenda est, quæ ipsa nullo modo vacua esse
patietur, sed statim post hæc desideria ad nos intra-
bit, lacrymas absterget, cor exhilarabit, & nos in suo-
rum amatorum dignitate constituet. Tunc profe-

A cto nullo modo (sicut res visibiles) in nostra aestima-
tione vilescet, sed aperte videbimus dignam esse, quæ
ardentissimis desideriis appetatur, & magnis labori-
bus comparetur.

Sed quomodo hæc desideria succedemus? Pri-
mò, humili & ardenti supplicatione. Ut enim inquit
Ambrosius, non est potestatis nostræ desiderium, sed
gratiæ Dei. Quare ab illo petendum est, in eius est
potestate, illud postulanti bus erogare. Secundò
consideratione earum perfectionum, quæ supra sunt
de virtute tractata. Nam sicut hæc magnam virtutis
aestimationem ingerunt; ita etiam desiderium accen-
dunt. Tertio, desideriorum inutilium compres-
sione. Mens quippe nostra, quæ semper aliquid di-
ligit, aliquid concupiscit, & sine amore & desiderio
esse non potest, statim diligit, & cupit caelestia, dum
non sinitur amare & desiderare terrena. Quarto
demum desideriorum exercitatione, ut scilicet ad de-
siderandum te adigas, & ad multiplicandos actus de-
sideriorum impellas. Si aliquem splendidis indu-
mentis fulgentem videas, dic, Modestia, est mea ve-
litis præclarissima, cuius comparatione hæc corpora-
lia indumenta sunt fordida: o si illius pulchritudine
mentem corpusque circumdarem! Si pretiosas men-
sas intuearis & lauta conuiuia, dic, meum conuiuium
& meus cibus est abstinentia, o si illam abundè gu-
starem, quam mihi ista fercula corporalia vilescerent!
Si amicum ad dignitatem aut Prælationem euectum
audias; dic intra teipsum: mea dignitas & mea præ-
latio, est humilitas; o si hanc haberem, qua in
conspetu Dei & hominum, plus quam Prælati, & Ec-
clesiæ proceres insultati fulgerem. Si candidum li-
lum aspicias, dic, o lilium pulcherrimum, castitas,
quando te non iam in ore, sed in corde & in actione
gestabo, & tui suavissimi odore complebor! Si auri
memineris, dicito, o aurum pretiosissimum, charitas,
quando me ditabis, quando me Christo perfecte co-
pularis, quando ab omnibus terrenis rebus omnino
distingues? Ex omnibus occasionem desiderandi vir-
tutem capta, & te ad hæc desideria proferenda &
multiplicanda sollicita. Sic enim ille de quo scri-
ptum est: Desiderium animæ eius tribuisti ei; & vo-
luntate laborum eius non fraudasti eum: tibi vir-
tutem concupitam dabit, & post hanc vitam illi de-
bitam mercedem abundè concedet.

Ambrosius in
Psalm. 118.
ser.

B esse non potest, statim diligit, & cupit caelestia, dum
non sinitur amare & desiderare terrena. Quarto
demum desideriorum exercitatione, ut scilicet ad de-
siderandum te adigas, & ad multiplicandos actus de-
sideriorum impellas. Si aliquem splendidis indu-
mentis fulgentem videas, dic, Modestia, est mea ve-
litis præclarissima, cuius comparatione hæc corpora-
lia indumenta sunt fordida: o si illius pulchritudine
mentem corpusque circumdarem! Si pretiosas men-
sas intuearis & lauta conuiuia, dic, meum conuiuium
& meus cibus est abstinentia, o si illam abundè gu-
starem, quam mihi ista fercula corporalia vilescerent!
Si amicum ad dignitatem aut Prælationem euectum
audias; dic intra teipsum: mea dignitas & mea præ-
latio, est humilitas; o si hanc haberem, qua in
conspetu Dei & hominum, plus quam Prælati, & Ec-
clesiæ proceres insultati fulgerem. Si candidum li-
lum aspicias, dic, o lilium pulcherrimum, castitas,
quando te non iam in ore, sed in corde & in actione
gestabo, & tui suavissimi odore complebor! Si auri
memineris, dicito, o aurum pretiosissimum, charitas,
quando me ditabis, quando me Christo perfecte co-
pularis, quando ab omnibus terrenis rebus omnino
distingues? Ex omnibus occasionem desiderandi vir-
tutem capta, & te ad hæc desideria proferenda &
multiplicanda sollicita. Sic enim ille de quo scri-
ptum est: Desiderium animæ eius tribuisti ei; & vo-
luntate laborum eius non fraudasti eum: tibi vir-
tutem concupitam dabit, & post hanc vitam illi de-
bitam mercedem abundè concedet.

Psalm. 20.3

C Sextum Instrumentum, Intentio actualis
operandi ex fine Virtutis.

CAPVT. III.

IAM ad ipsas Virtutis actiones propius ac-
cedimus, in quibus primo loco Intentio
voluntatis dirigenda est, & finis aptus vir-
tutis actioni præfigendus, ut actio habi-
tum virtutis in mente vel efficiat, si virtus acquisita
fuerit, vel si infusa, eius augmentum mereatur. Ex
qua intentione omnis noster profectus dependet,
quia qualem finem nobis propoluerimus, tales omni-
no post actiones, euademus: si malum, mali: si bonum,
boni: si verò optimum & perfectum, euademus per-
fecti. Intentio etiam ipsam actionem mutat, nam ex
fine naturam accipit, & talis erit, qualem finem se-
piumque respexerit. Tribus ergo regulis, quod ad
nostrum institutum spectat, omnis usus huius instru-
menti completur.

Prima est: Ne in virtutum actionibus aliquem
præposterum finem, ut nostrum commodum, no-

stram

Sap. 8.21.

Ierem.
24.7.

Isa. 21.
12.

Hieron.
lib. 7. in
Isa. ad
eundem
locum.
Dent. 4.
29.

stram gloriam apud homines, nostræ propriæ voluntatis expletionem, vel aliqua similia vilia & abiecta, queramus. Si enim in id oculus nostræ intentionis intendat, non studiosi, sed vitiosi, non humiles aut obediētes, sed avari, aut inanis gloriæ cupidi nostris laboribus efficiemur, dicente Domino: Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. [Oculus noster, intentio nostra, oculus nequam, intentio mala est: quæ malitia sua, ac tenebris suis (nam nequitia est caligo & tenebre) omne actionum illam sequentium corpus obuoluet. Et alio loco ait: Malus homo de malo thesauro profert malum.] Per malum thesaurum, præposteram intentionem denotat, ex qua malum opus prodit, & ipsa hominem habentem eam, malum, id est, vitiosum, & corruptis moribus obnoxium ostendit. Unde Chrysostomus, postquam locutus est de recta intentione in eleemolina habenda, hæc addit: Id, quod non solum in eleemolina, sed in vnoquoque bono opere spirituali attendendum est, vt nihil ad hominum præconia respicientes, faciamus, alioquin nulla nobis utilitas erit, siue ieiunamus, siue precamur, siue miseremur, siue quoduis aliud facimus, nisi propter illum solum fiant, qui nouit & abscondita, & quæ in profundo mentis sunt recondita. Nam si ab illo præmia expectas, cuius gratia ab alio, qui natura tibi cognatus est, laudari & admirari vis? Et quid inquam laudari? Sæpe is non laudat, sed & inuidet. Sunt enim multi ita male affecti, vt & ea, quæ bene à nobis fiunt, in contrarium interpretentur. Et Richardus Victorinus ex praua intentione operantes, suorum filiorum necatores appellat: Sic ille ait: Quid enim iuuat bonorum operum prolem gignere, & eam per intentionis deprauationem necare? Et quale (quæso) erit, si liberorum nostrorum interfectores conscientia propria nos esse conuincit? Alij in ipso proposito ex mala intentione opera sua corrumpunt: alij post exercitia virtutum ad oblationem vanæ laudis à pristina intentione inanescunt. Quid illi nisi abortiuos fetus faciunt? isti quasi iam natos, seu etiam adultos occidunt: Nonne melius est non gignere, quam abortiuum facere: satiusque vtilius prolem non parere, quam vel dormiendo opprimere, vel ex consilio necare? Nonne melius est, vt vadam absque liberis, quam immolare filios meos, & filias meas dæmonis? Nonne multo felicius est sterilis, & quæ non parit, quam filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & denatores sanguinis, & auctores parentes animarum inauxiliatarum? Ac tandem Hieronymus, vt innumeros alios omittamus, inquit: Vide quantum bonum sit charitatis. Si ita martyrium fecerimus, vt nostras velimus ab hominibus reliquias honorari: si opinionem vulgi sectantes, intrepidi sanguinem fuderimus: & substantiam nostram vsque ad mendicitatem propriam dederimus; huic operi non tam præmium, quam pœna debetur, & perfidia magis tormenta sunt, quam corona victoriæ. [Sic illi. Nos autem ex illis colligamus, studioso virtutis non esse bona opera ex sinistra intentione faciēda; quia sic & suum laborem perdet, & opus suum, quod vt filium dilectissimum amare debuerat, merito & vita priuabit, & semetipsum non dignum præmio, sed pœna, constituet. Quid enim inutilius eo opere, post cuius laborem, non aliud quam auram transuentem demerimus? Quid magis mortuum illa actione, quæ in terram sterilem, nempe in cor prauum cadēs, nec gratiæ cælestis humore rigatur, nec influxu bonæ intentionis, ad fructum faciendum fouetur. Quid pœna dignius illa oblatione, quæ vt dæmoni & ina-

Matt. 6. 23.

Luc. 6. 45.

Chrys. 8. in Gen.

Richard. de statu interior. hominis. c. 7.

Hieron. lib. 3. in epist. ad Galat. ad c. 5.

nitati immoletur, ex Domini altari, cui erat offerenda, surripitur?

Consideremus itaque à Domino cuncta nostra opera inspicere, & vniuersas etiam occultissimas intentiones nostras videri, vt tales illæ sint, quæ ob rectitudinem suam possint eius calculo ac attentione probari. Oculi autem eius, inquit Iob, sunt in viis illius, id est, in intentionibus peccatoris. Aliquando enim via in scripturis sanctis, nostram intentionem & finem, in quem curtimus, & actiones destinauimus, signat. Et ita accipi videtur in illis verbis Davidis: Reuela Domino viam tuam, & ipse faciet. [Est ac si dicat: Ostende Domino quod velis, quid intendas, non vt videat, qui etiam, te abscondente, manifeste videt, sed vt tuum affectum & desiderium accendas, & ipse pia vota complebit. Nihil sanè efficacius dici potest ad intentionem dirigendam, quam quod Dominus eam intuetur, vt secundum bonitatem aut nequitiam eius, præmia decernat aut pœnam. Et vt videas quam pœna peccator ex praua intrectione sustineat, per oculos, cum Gregorio, nõ oculos Domini, sed oculos ipsius peccatoris intellige. Vias suas, inquit, peccator intuetur, quia sola cogitare, sola cernere nititur, quæ sibi ad commodum temporale suffragentur. Hinc etenim Paulus dicit: Omnes, quæ sua sunt, quarunt, non quæ Iesu Christi. Via namque elati, superbia: via raptoris, auaritia; via est lubrici, concupiscentia carnalis. In viis ergo suis iniquus quisque oculos deprimit, qui solis viuis vt per hæc animo satisfaciant, intendit.] Re vera hæc magna pœna est, quod homo ad Deum creatus oculos in vana & inutilia deliciat. Verè magna pœna, quod ex suo labore non præmij fructum emergere, sed increpationem conscientia, sed confusionem, sed cinerem vanitatis spargi videat. Placuit illi non sine labore arborem bonæ actionis, sed statim arefcit, quia non in solo fructifero charitatis, sed in terra sterili, & arida vanitatis radices mittit. Est ista actio instar iunci, de quo inquit Iob: Humectus videtur, antequam veniat sol: & in ortu suo germen eius egredietur. [Scirpus enim siue iuncus, ante solis ortum humidus apparet, eo autem ex oriente siccatur: Sic bonum opus, ex vitiosa intentione factum, in nocte huius vitæ, in qua intentiones hominum latent, meriti humorem præfert, adueniente verò sole iustitiæ, quam sit indignum mercede, patefcet. Aliæ herbæ prius nascuntur, postea femina ad suæ speciei cõseruationem proferunt: contra scirpus, nam cum flore nascitur, vt in aduentu solis simul cum flore siccetur. Sic est studiosum opus, ad captandam hominum laudem destinatum, quod cum flore exoritur, quia cum inani gloria perficitur, vt postea nullam mercedem recipiat. Enitatur ergo vir iustus, omnem à suis bonis operibus præposteram intentionem abiciere, tum vt præmia semper mansura suo tempore metat, tum vt per bona opera semper magis ac magis proficiat, & veras virtutes acquirat. Imitetur innocentem Iob, qui de se ait: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat: Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè. [Sol fulgens, bonum est opus aliis manifestatum: & luna clarè incedens, studiosa actio, quam laudabilis fama subsequitur. Tunc itaque iustus, vt colligitur ex Gregorio, solem fulgentem non videt, cum ad præsumptionis gratiam non attendit; & lunam clarè incedentem non aspicit, cum à desiderio placendi Deo, amor famæ & humanæ gloriæ non diuertit. Sic similis illi, de quo in Psalmo dictum est: Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram;] qui scilicet ex mutuo prohibitum lucrum non accipit. Omnis

Iob. 24. 23.

Psal. 36. 5.

Greg. 17. mor. c. 5.

1. Cor. 12. 14.

Iob. 8. 16.

Iob. 31. 26.

Greg. 22. mor. c. 5.

Psal. 14. 5.

enim,

Cassian. col. 14. 6. 17.

Matth. 27.

Arist. Ethic. 4.

enim, inquit Cassianus, qui eloquia Dei (& idem est de quouis alio studioso labore) humana laudis amore dispensat; pecuniam suam erogat ad vsuram, non solum nulla pro hoc premia, sed etiam supplicia meriturus. Ob hoc enim pecunias Domini maluit profligare, vt ex eis temporalem consequeretur ipse mercedem, non vt Dominus; sicut scriptum est, veniens, quod suum est, reciperet cum vsura.] Sic ille.

Secunda regula sit: Mens nostra in actione studiosa, non tantum bonum quemlibet finem, sed proprium, ac germanum illius virtutis, quam cupimus, finem respiciat. Id quippe omnino necessarium esse ad virtutem assequendam, docuit manifeste Philosophus, dicens: quod vt opus sit alicuius virtutis, vt verbi gratia, iustitiae, necesse est vt fiat a sciente, siue cognoscente quid faciat, & propter ipsam honestatem iustitiae, alioqui faciet iustum, sed non iuste. Et quidem si istud non requireretur, quilibet in materia alicuius virtutis operans, quemcumque finem respiceret, illam virtutem compararet, quod non ita esse, ipsa experientia compertum est. Est quippe aliquis, qui facilem se & alacrem sentit, ad mortem pro fide sustinendam, & difficilem, ac morosum, immo & plane pusillanimum ad mortem pro alia causa tolerandam. In isto facile est animaduertere, fidem vigere, fortitudinem vero languere; quae in occasione defendendae veritatis fide roborata vincit, extra hanc autem occasionem timori cedit, & vi aduersitatis oppressa, succumbit. Oportet ergo, si virtutes diligimus, & earum decore circundari cupimus, vt actiones ipsarum elicientes, in proprium finem cuiusque respiciamus. Sicut enim via in ciuitatem tendens, nequaquam nos in hortum aut viridarium, longe ab illa positum, ducet; sed via ciuitatis in urbem, & via horti in hortum nos dirigit: ita finis vnus virtutis in seipsam nos inferet, non in aliam, quam non cogitauimus, destinabit. Facile autem est, ex definitionibus virtutum, in secunda huius libri tractatione positae, finem proprium, ac rationem intimam, & formalem (vt scholastici vocant) cuiusque virtutis agnoscere, & propter illam actu operantes, virtute formemur, & casti, aut mansueti, aut obediens, iuxta nostrum desiderium reddamur. Si vis a Deo fidei augmentum suscipere, crede: id est, rebus fidei ea expressa ratione, quia Deus illas renouauit, & Ecclesia vt reuelatas proponit, assensum praebere: Si vis spei incrementum obtinere, spera bona aeterna, ex meritis Christi tibi a Deo aliquando donanda. Si vis charitatis gradus accipere, dilige Deum propter seipsum, & proximum propter Deum. Cupis prudentiam addiscere? Consulta de medijs ad tuam finem necessarijs, & quae sint aptiora diuidica, & ea executioni mandate constitue; eo fine, vt in omnibus quod est rationi consonum ac medium, attingas. Cupis iustitiam? Opera eius exequere, eo fine, vt vnicuique, quod suum est, tribuas. Desideras fortitudinem? Aduersa sustenta, eo fine, vt honestatem, quae in tolerantia consistit aduersitatum, habeas. Desideras temperantiam? In cibo, & potu, & reliquis huiusmodi necessarijs admittite, vt moderationem ab hac virtute praescripam custodias. Sancta paupertatis auidus superflua resecet; necessaria more pauperis habeat; si defuerint, sufferat, eo fine, vt honestatis paupertatis sit particeps. Castitatis amator; carnis illecebras fugiat, eo fine, vt corporis & mentis puritatem teneat. Obedientiae sitibundus praecipis obediatur, eo fine, vt Prelato se submittat. Hic modus operandi, aut hac intentio, de qua nunc agimus, expressè cuique actui virtutis applicet-

A ta, illum facit virtutis actum, non quoad materiam tantum (sicut qui temperatè manducaret, ne saluti corporis officiat, aliter manducaturus, si damnum salutis non timeret) sed quoad substantiam & naturam. Et actus sic exerciti, virtutes generant, aut a Deo obtinent, & homo breui tempore se magnopere immutat, & ex statu viciosi ad statum studiosi traductum sentit. Gregorius sanè Nazianzenus, hanc intentionem necessariam esse ad virtutes assequendas, egregiè declarat in hunc modum: Quisquis enim rei cuiusquam gratia virtuti studet, is profecto ne utiquam firmas in virtute radices egit. Simul enim atque res ea effluerit, recti quoque studium deponet: quemadmodum qui quæstus causa nauigat, nisi lucri occasio adsit, nauigare desistet. Atqui bonum ipsum propter se colit, & amplectitur, quoniam rem fixam & stabilem amat, certam quoque & constantem erga illum animi alacritatem habet; adeo vt diuinum aliquid sentiens, hic quoque Dei verbis vti possit: Ego autem idem sum, & non mutator.] Hæc ille. Quibus verbis illi constantia in bono & stabilitatem attribuit, qui bonum propter se colit. Ille autem bonum propter se colit, qui virtutem propter ipsius honestatem operatur; vnde iste solus stabilitatem in bono habet: Stabilitas autem hæc, aut est habitus ipsè virtutis, aut aliquid ab ipso habitu inseparabile, quo ductum rationis constantiter sequimur; bonoque adhaeremus.

Sed quia non Philosophos morales, immo potius viros spirituales instruimus; tertia regula adhibenda est: vt scilicet non tantum propter honestatem virtutis, verum etiam propter amorem Dei, vt ei placeamus, ipsiusque voluntatem impleamus, virtutem operemur. Pro quo sciendum est, duos esse affectus generales, timorè & amorem, ex quibus solent iusti in actiones virtutum incumbere. De his plurima inuenies apud Patres; nos pauca referemus. Dorotheus ex sententia Basilij sic ait: Si enim timore gehennae benefaciamus, in feruili statu sumus: si vt mercedem recipiamus, in mercenarijs; si bonum ipsius gratia, ad filiorum statum transimus. Filius enim non facit patris voluntatem ob timorem, neque vt recipiat mercedem ab illo, sed volens illi deferuire, volens ipsum honorare, volens ipsum omnibus obsequi, & morem gerere. Et Gregorius, explicans illud Iob: Pater eram pauperum.] Sic ait: Plerumque multi homines pauperibus largiuntur, non quia eisdem pauperes diligunt, sed quia si minimè tribuant, itam iudicij superni formidant: qui si Deum non meruerint, quae habent, dare nolissent. Et quidem in bono opere primus incipientium gradus est, vt qui adhuc proximum, sicut se, nescit diligere, iam tamen, incipiat iudicia superna formidare. Quia igitur aliud est, bonum opus ex praeecepto, aliud verò etiam ex affectu facere; sanctus vir, vt mentem nobis suae operationis insinuet, dicat: Pater eram pauperum. Non enim patronum se, vel proximum, vel adiutorem, sed patrem fuisse testatur, quia nimirum magno charitatis officio studium misericordiae veritè in affectum naturae, vt eos quasi filios careret per amorem, quibus quasi pater praerat per protectionem. Audiamus tandem tertium Patrem, nempe Bernardum, cuius hæc sunt verba: Quia per dextrum & sinistram aduersa solent atque prospera designari: videtur mihi hoc loco intelligi posse, laeam quidem veri comminationem supplicij, dexteram verò regni promissionem. Est autem cum mens nostra formidine peenae seruiliter premittitur: & tunc nequaquam sub capite, sed super caput laea esse dicenda est: nec potest sic affecta anima omnino dicere: Quia

Nazian. orat. in illos, qui cauedram afflaxerant dicebatur.

Dorothe. Doctr. 14.

Iob. 29. 16. Greg. 19 mor. c. 14.

Bern. ser. 51. in Cant.

laea

Cant. 8.
3.

Psal. 15.
20.

Cant. 8.
3.

Psal. 67.
15.

læua eius sub capite meo.] At verò si proficiens ex hoc spiritu seruitutis transferit in quendam spontanei obsequij digniorem affectum, quatenus videlicet præmiis potiùs pronocetur, quàm arctetur supplicis: magis autem, si amore boni ipsius agatur: tunc indubitanter dicere poterit, quia læua eius sub capite meo: quippe qui illum seruilem metum, qui in sinistra est, meliori atque excellentiori habitudine superarit animi, & dignis desideriis etiam ipsi appropriauerit dexteræ, in qua sunt omnes promissiones: dicente Propheta ad Dominum: Delectationes in dextera tua vsque in finem.] Vnde & certa spe concepta, cum fiducia loquitur: Et dextera eius amplexabitur me.] Hæc omnia Bernardus. Qui & postea clariùs hoc explicat, adducens illud: Si dormiatis inter medios clericos;] dicensque esse locum medium inter timorem, & securitatem, tanquam inter læuam & dexteram, in quo anima magna spe concepta ex charitate virtutum actiones operatur. Habemus ergo duos communes affectus, ex quibus possumus in opera virtutum prodire, nempe timorem & amorem, quorum ille imperfectior est, tanquam proprius seruorum, iste verò velut ad filios pertinens, multo perfectior.

Relinquamus nunc illum priorem, & ex isto secundo opera virtutum singularum præstare curemus. Ita nimirum, vt cum actus humilitatis occurrerit, deiciamus nosmetipsos, non tantum ob honestatem huius virtutis, & quia dignum est, nos vilissimos, & ingratißimos ab omnibus conculcati, & pessundari, sed etiam quia hanc deiectionem nostram Deo, cui impensè placere cupimus, gratam & acceptabilem cogitamus. Cum actus obedientiæ se offerret, obediãmus prælato, eo quidem fine, vt maiori subdamur, non tamen solum ob illum, sed & ob alium altiorem, quia amatori nostro Deo id acceptum & gratum erit, cui super omnia placere cupimus: Cum occasio mititatis insisterit, iniuriam aut contumeliam sustineamus; non ob id tantum, quia honestum est, in medijs iniurijs cordis & mentis tranquillitatem seruare, sed quia Deo summè amabili placet, nos filium suum vnigenitum imitari, & mansuetudinem custodire. Finis autem hic altior amoris Dei, priorem honestatis virtutis non soluit, sed implet: non destruit, sed mirum in modum intra propriam illius virtutis naturam perficit. Ad quod confitendum, & si nulla ratio suppeteret, ipsa sanè conscientie attestatio noscogeret. Videmus enim quotidie homines ex hoc fine operantes non tantum esse Dei amatores ardentissimos, sed esse quoque castissimos, obedientissimos, paupertimos, humillimos, seque ipsos faciles & pronos inuenire, non solum ad amandum Deum, verum & ad opera harum virtutum ob earum honestatem præstanda. Quod ita non esset, si charitatem tantum auxissent, & non reliquis virtutes cummulassent. Hi etiam, si aliquando contingeret à charitate excidere, non ob id statim difficiles se ad opera virtutum moralium inueniunt. Signum est ergo, prioribus actibus ex charitate factis virtutes acquisitas fuisse genitas, aut aliquod augmentum consequutas. Id autem à recta Philosophia non abhorret: Quia quando vnus finis ab alio dependet, & ab alio perficitur, & completur, potest quidem voluntas in illum priorem solum ferri, & etiam in illum vt ab alio pendentem, & ab eo perfectionem accipientem, ire. Talis autem est honestas cuiuscumque virtutis moralis: adeo vt verum sit, quod honestum est nobis temperatè comedere, quia est gratum Deo: & si illi non esset gratum, nec nobis profectò esset honestum. Bene ergo possumus in honestatem

A abstinentiã, & in quaestionem diuini beneplaciti tendere, ita vt ex hoc sine adiecto honestatem abstinentiæ non amittamus, immò meliùs & perfectiùs conseruemus. Sic itaque nobis operandum est, si volumus breui tempore, cum gratia Dei, non parum in virtute proficere. Istaque intentio non semel in initio diei, sed in singulis virtutum actionibus esset producenda; & non tantum in principio actionis, sed in decursu eius, si longior esset iteranda, vt sic charitate Dei, & virtutum honestate loti, & circumdati semper incidereamus. Quam difficultatem habet, cum ad opus obedientiæ egredieris, cum magno seruuere intra te dicere: Domine, ecce obedio, quia honestum est, me Prælato, vicem tui gerenti, obedire, & quia tibi gratum iudico me iussa facere: Quem laborem habet, si contumeliam audias, & teipsum comprimias, mentem in Deum dirigere, dicens: Deus meus, ecce mansuetè contumeliam sustineo; quia scio mansuetudinem esse honestissimam, & in tuo conspectu acceptissimam; cui summè placere cupio, & super omnia desidero. Certe nullum. Et quare sine labore, aut cum modico labore non proficiemus, & in teporem versu ex frigida quadam assuetudine opera nostra præstabimus? Magni ergo refert ad virtutes comparandas, ex hac intentione actuali (sic enim à sapientibus vocatur) semper operari, vt opera nostra sint pulchra, & omni ex parte perfecta. Illis namque si hæc intentio, propria sanè fidelium, & Christo seruientium, desit, quasi caput deesse videtur, sine quo minimè cuiusque rei pulchritudo subsistit. Sunt etiam velut fructus acerbi, qui necdum ad maturitatem proeucti, summo regi offerri non possunt. Sunt denique labores minus felices, qui illud, cuius gratia admittendi sunt, non consequuntur, vt scilicet Dei gratia & ob eius amorem sustineantur.

At si actiones Virtutum ex hac præstantissima intentione fiant, sunt veluti columnæ pulcherrimæ, quibus capitella, & bases decorem adiungunt. Actiones ipsæ sunt columnæ virtutis, honestate rectæ, & firmitate robustæ. Capitellum singularem est prima illa intentio, qua in virtutis honestatem tendimus, quia ab illa tanquam à capite, & à principio operari incipimus. Basis verò est alia intentio altior & excellentior, qua Deo placere cupimus, & eius ardentiores amatores fieri, quoniam cum in hac intentione opus figimus, illud quasi in suo fundamento solidamus. Ad eod vt si actu, vel saltem virtute bonum opus in Deum non tendat; nullo modo in spiritali domo, quam ex meritis ædificamus, subsistat. Optimè quidem hoc explicat Gregorius, tractans illud Job: Super quo bases illius, id est, terræ, solidatæ sunt.] Vbi scribit: Bases quippe vniuersiusque sunt animæ intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus:] Tunc bases in fundamento sunt, cum intentiones nostræ in Christo roborantur. Incassum verò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in fundamento solidatæ consistunt: quia nimirum, quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectunt, & vitæ veræ præmia non requirunt: tantòque grauiora ruinæ super se damna ædificant, quanto altiora ædificia extra fundamentum portant; quia cum æternæ

Job. 18.6.
Greg. 18.
mor. 6.

1. Cor. 3.
11.

vita

vite premiis non intendunt, quo plus se quasi in virtutibus erigunt, eo in gloria inanis foueam profundius cadunt.] Sic ille. Christus itaque, fundamentum est bonorum operum, in quo sanè non collocantur, si per intentionem in eum actu vel virtute non tendant. Si verò actu, & expressè propter illum fiant; tunc firmius & indissolubilius erecta consistunt. Tunc faciunt nos abundantes & diuites, quia & virtutes perfectiores acquirimus, & abundantissima præmia laborum obtinebimus. Erimusque ex illis, de quibus sanctus David ait: Ideo conuertetur populus meus hic, & dies pleni inuenientur in eis.] Cùm impij, ait, verbis & factis delinquant, & in suis operibus seipfos, ac temporalem prosperitatem quaesierint, tunc populus Dei, iusti scilicet & sancti, ita ex toto corde ad Deum reuertentur, ita verè ipsi adhaerebunt, vt nihil in sua conuersatione, nisi eius beneplacitum ac gloriam inquirent. Fietque ex hoc, vt dies plenos habeant, dies nimium abundantia meritorum repletos, à quibus nunquam excident, quæ, labente tempore, nunquam amittant. Et hanc fortassis ob causam, iusti viri, dierum pleni moti dicuntur, quia hinc meritorum pleni decedunt. De Abraham quippe dictum est: Deficiens, mortuus est in senectute bona, prouectæque ætatis, & plenus dierum.] Et de Iob: Mortuus est senex, & plenus dierum.] Tam hic quàm ille vsque ad satietatem vixerunt, quia merita, ad quæ destinati erant, abundantissimè bene viuendo sunt assequuti. Qui autem eo modo, quo diximus, in virtutum actiones incubuerit, similiter atque illi plenus dierum morietur, quia postquam optimè fuerit vita perfusus, non erit cur illum amplius viuendi desiderium teneat. Morietur quidem plenus dierum, plenus scilicet meritorum, quoniam non partem aliquam modicam, sed omnes partes vitæ suæ (prout in hac vita mortali fieri potest) merita abundantiora replebunt. Nam si omnia opera in Deum dirigat, & propter eius amorem elicit, omnibus illis mercedem auget. Loquendo, tacendo, corpusculum reficendo, paulando, & dormiendo merebitur, quia nihil quantumvis vile & abiectum, vacuum est merito, quod Dei amore & purissima intentione vestitur. Longitudine dierum, ait Dominus, replebo eum; & ostendam illi salutarem meum.] Dies longior dicitur, in quo plurima operamur, ad quæ elaboranda, duo, aut plures dies non videntur sufficere. Ideo perfectus vir, licet in florida ætate decedat, longitudine dierum impletur, quia Deum in omnibus quærens, plus quàm senes & decrepiti, imperfectionibus sordentes, operatur. Ingressus in abundantiam, sepulchrum, quia in vita sua multum laborauit, & largissimè meruit, licet non multos mortalitatis annos acceperit. Bonus enim vno anno plus viuat, quàm centum annis malus: nam hic viuendo diutius, maiorem mortem aggregat, cum tamen ille paucis diebus æternam vitam sibi comparet. Ingressus profectò quietem in abundantiam, id est, in magna bonorum spiritualium copia & opulentia: quoniam non potest non esse diues, cuius diuitias quilibet euentus, siue prosperi siue aduersi, quia propter Deum accepti aut tolerati, multiplicat. Et idem erit in hac parte, mori iustum plenum annorum, & plenum spiritualium diuitiarum, quoniam anni non defuerunt illi, qui paucis annis magnam perfectionem congregauit. Ne ergo in fi-

ne vitæ de teipso conuertaris, & dicas: Ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeratui mihi:] opera tua in Deum dirige, propter eius amorem exequere, quæ menses tuos impleant, & à nocte huius vitæ tanquam dulcedine amoris illita, laborem depellant. Nam non amore Dei, sed amore sæculi aliqua bona facere, vel aliqua aduersa pati, vacuum est & laboriosum. Mens enim afficitur, inquit Gregorius, & remunerationis præmio non repletur.

Iob. 7. 3.

Greg. 8. mor. c. 5.

Septimum Instrumentum, Robur mentis, ad persistendum in querenda virtute.

CAPVT IV.

M VITA sunt, quæ cor humanum abstrahunt à sequela virtutis: Instabilitas, necessitas, difficultas, & opposita consuetudo, cuius falsa dulcedo illud multo tempore in vetitis detinuit, & ad vilita & inania pertraxit. Cor hominis instabile est, omni palea leuius, quod leuis tentationis aut occasionis ventus rapit, & in varia dispergit. Assiduis & magnis necessitatibus subiacet, quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & sua imbecillitate, & dolorum, ac morborum varietate, & multitudine, illam non cælestia, sed terrena, & quæ ipsi corpori adiumento sint, cogitare compellit. In virtutum operibus non minimam difficultatem inuenit, quorum officium est, naturam corruptam castigare, comprimere, à rebus dilectis segregare, ab ingenuitate educere, & ad altiora & inuisibilia sustollere. Ipsum denique vitiosæ consuetudines obruunt, & decipiunt, & retardant, ne ad insueta, & infirmo palato minus suaui transeat, ac res ex diurnitate eas amandi quasi in naturam versas deserat, atque relinquat. Non ergo sufficet ad virtutem aliquam obtinendam, eam cognoscere, æstimare, desiderare, & postulare, & aliquanto tempore, etiam cum diffidentia sui, in eius honestatem intendere, nisi etiam animus ad superandas has omnes difficultates, robur, firmitatem, & constantiam induat. Sciat, nihil esse magnum, quod non sit aliquantulum laboriosum, resque præstantes multis solere difficultatibus implicari; & quandoquidem virtutem optimam, maximam, ac præstantissimam iudicat, eam sine labore & difficultate assequi non præsumat. Casta illa Iudith, vt Holofernem vinceret, & victoriam de hostibus reportaret, quidam à Domino inter alia petiuit? Da mihi, dicebat, in animo constantiam, vt contemnam illum: & virtutem, vt euertam illum.] Nouerat enim, absque hac diuinitus immissa constantia, suum animum esse delictis ac carnis illecebris delinendum, & pro sapore amoris impuri, ab amore populi, & à desiderio victoriæ separandum. Sic omnino qui victoriam per studium virtutum de vitis exoptat, eaque in semetipso extinguenda desiderat, ad hanc primum animi firmitatem aspiret, sine qua nec leuet eas, quibus assuevit, delicias contemnere, nec vitia contraria profligare. Hostes animæ non tam primos imperus pugne, quàm constantiam in pu-

Iob. 7. 3.

Iudith. 9. 14.

Iudith. 9. 14.

Psal. 72. 10.

Gen. 25. 8

Iob. 42. 16.

Psal. 90. 16.

